

Rikos- ja lastensuojelulain mukaisten ilmoitusvelvollisuuksien
toteutuminen Jehovan todistajien yhteisössä

Lapin yliopisto

Oikeustieteiden tiedekunta

Notaaritutkielma

Iida Veronika Mursu

11.9.2019

Professori Minna Kimpimäki

SISÄLLYS

LÄHTEET	III
LYHENTEET.....	VII
1 JOHDANTO.....	1
2 YLEISTÄ LASTENSUOJELUSTA JA ILMOITUSVELVOLLISUUDESTA.....	4
2.1 Oikeushyvien suojelu ja lapsen oikeudet.....	4
2.2 Ilmoitusvelvollisuus lastensuojelulaissa	5
2.3 Ilmoitusvelvollisuus rikoslaissa	6
3 JEHOVAN TODISTAJAT	8
3.1 Yhteisön tausta ja ideologia.....	8
3.2 Jehovan todistajien säädökset ja oikeuskomitea	9
3.3 Toimenpiteet ja käytännön sääntöjen rikkomisesta	11
3.4 Jehovan todistajien yhteisöön kohdistuneet syytökset.....	12
4 JEHOVAN TODISTAJAT JA RIKOKSISTA ILMOITTAMINEN.....	14
4.1 Ilmoitusvelvolliset Jehovan todistajien yhdyskunnassa.....	14
4.2 Salainen "Paimentakaa Jumalan laumaa"-kirja.....	15
4.3 Tietojen antaminen ulkopuolisille.....	17
4.4 Jehovan todistajien vanhimpien haastattelut mediassa	19
4.5 Ilmoitusvelvollisuus entisten Jehovan todistajien haastatteluissa.....	21
5 TÖRKEÄN RIKOKSEN ILMOITTAMATTA JÄTTÄMINEN.....	22
5.1 Rikoslain 15:10 §:n soveltamisongelmat	22
5.2 Rikoksista ilmoittaminen	24
6 LOPUKSI.....	24

LIITTEET

Liite 1 Nimiösivu salaisesta kirjasta.....	27
Liite 2 Haaratoimistojen toimintaa koskevan kirjan kansilehti.....	28

LÄHTEET

KIRJALLISUUS

Hirvelä, Päivi: Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittäminen. Helsinki: Talentum Media Oy 2007.

Hirvelä, Päivi: Rikosprosessi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Väitöskirja, Helsingin yliopisto. Helsinki: Alma Talent 2006.

Jehovan todistajat – uskonnollinen yhdyskunta: Paimentakaa Jumalan laumaa 2010. Käännös teoksesta Shepherd the Flock of God. *Watchtower Bible and Tract Society of Pennsylvania* 2010.

Jehovan todistajat – uskonnollinen yhdyskunta: Pyhä Raamattu. Uuden maailman käännös (2018). Käännös teoksesta New World Translation of the Holy Scriptures. *Watchtower Bible and Tract Society of New York* (2018).

Kukkula, Tanja: Tutkimus uskonnollisen painostuksen kokemuksesta kokijan näkökulmasta. Pro gradu-tutkielma, Turun Yliopisto (2007).

Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. Oikeuden perusteokset. Helsinki: Sanoma Pro Oy 2013. Neljäs, muuttamaton painos.

Ruoho, Aila: Vartiotornin varjossa. Toisenlainen totuus jehovantodistajuudesta. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy 2015.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti: Rikosoikeuden yleinen osa. Vastuuoppi. Helsinki: Talentum Media Oy 2013. Toinen, uudistettu painos.

Turunen, Pasi: Vartiotorni. Valtakunta uudessa valossa. Helsinki: Kuva ja Sana Oy 2005.

Watchtower Bible and Tract Society of Pennsylvania: Branch Organization 2015.

VIRALLISLÄHTEET

HE 6/1997 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi.

HE 252/2006 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle lastensuojelulaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 225/2009 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain, vankeuslain 4 ja 20 luvun sekä tutkintavankeuslain 2 luvun 5 §:n muuttamisesta.

HE 282/2010 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle lasten suojelemista seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan koskevan Euroopan neuvoston

yleissopimuksen hyväksymiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi.

Helsingin käräjäoikeus: Lausuntopyyntö todistelua yleisissä tuomioistuimissa

koskevasta mietinnöstä 69/2012 (OM 18/41/2010 ja OM031:00/2010) 4.2.2013. S. 5.

[https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/2f6e6944-904e-460c-af6c-f1b5f29c936e/9624adac-09a4-4616-bcfe-3cf6511daa89/LAUSUNTO_20130206031506.pdf].

Oikeusministeriö (10.7.2014): Ministerit Henriksson ja Räsänen uskonnonvapauslaista.

[https://oikeusministerio.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ministerit-henriksson-ja-rasänen-uskonnonvapauslaista] (viitattu 20.3.2019).

Opetusministeriö: Yhdyskuntajärjestys. Opetusministeriön päätös 31.5.1945/493.

INTERNET-LÄHTEET

A-studio [ohjelmasarja, YLE] 7.3.2013. Jehovan todistajien oikeuskomiteat.

[Videotiedosto]. Haettu 18.3.2019 osoitteesta <https://arena.yle.fi/1-4377976>.

A-studio [ohjelmasarja, TV1] 23.09.2013. Jehovan todistajat ja lasten oikeudet.

[Videotiedosto]. Haettu 18.3.2019 osoitteesta <https://www.youtube.com/watch?v=5LqgjzPJKN8>. Alkuperäinen videotiedosto [<https://arena.yle.fi/>] ei enää saatavilla.

Aula, Maria Kaisa: Lapsiasiavaltuutetun kannanotto: Lapsen oikeudet ja uskonnolliset

yhteisöt Suomessa. [<http://lapsiasia.fi/tata-mielta/aloitteet/aloitteet-2010/lapsiasiavaltuutetun-kannanotto-lapsen-oikeudet-ja-uskonnolliset%20-yhteisot-suomessa/>] (viitattu 18.3.2019).

British Broadcasting Corporation (BBC) 29.9.2009: Jehovah's Witnesses.

[<http://www.bbc.co.uk/religion/religions/witnesses/ataglance/glance.shtml>] (viitattu 2.11.2018).

CBS News 29.4.2003: Another Church Sex Scandal.

[<https://www.cbsnews.com/news/another-church-sex-scandal/>] (viitattu 8.1.2019).

Jehovan todistajat – virallinen verkkosivusto: [<https://www.jw.org/fi/>]

- Elämäntapa ja moraalit. [<https://www.jw.org/fi/> > Raamatun opetukset > Kysymyksiä ja vastauksia Raamatusta > Elämäntapa ja moraalit] (viitattu 11.12.2018).
- Miten vanhimmat auttavat seurakuntaa. [<https://www.jw.org/fi/> > Julkaisut > Kirjat & kirjaset > Ketkä tekevät Jehovan tahdon nykyään? > Oppijakso 15 > Miten vanhimmat auttavat seurakuntaa?] (viitattu 14.1.2019).
- Miten paljon Jehovan todistajia on koko maailmassa? [<https://www.jw.org/fi/> > Tieto meistä > Usein kysytyä] (viitattu: 20.2.2019).

- Mikä on Vartiotornin Raamattu- ja Traktaattiseura? [<https://www.jw.org/fi/> > Tietoa meistä > Usein kysyttyä] (viitattu: 20.2.2019).

Muola, Timo: Jehovan todistajat. [<http://www.opinto.net/uskonto/timomuola/usksuom.html> > Uskonto > Uskonto Suomessa tänään > Jehovan todistajat] (viitattu 21.2.2019).

Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse: Case Study 29: Jehovah's Witnesses 2015. [<https://www.childabuseroyalcommission.gov.au/case-studies/case-study-29-jehovahs-witnesses>] (viitattu 18.1.2019).

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkójulkaisu]. ISSN=1797 5379. Vuosikatsaus 2015, Liitetaulukko 6. Väestö uskonnollisen yhdyskunnan mukaan 2000–2015. Helsinki: Tilastokeskus (viitattu: 20.2.2019).

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL): Kuritusväkivalta. Päivitetty 20.2.2018. [<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/turvallisuuden-edistaminen/vakivallan-ehkaisy/kuritusvakivalta>] (viitattu 13.3.2019).

Uskontojen uhrien tuki (UUT): Selvitys lapsiasiavaltuutetulle: Joitakin lasten hyvinvoinnin kannalta ongelmallisia ilmiöitä uskonyhteisöissä. Julkaistu 3.6.2015. Selvityksiä 1/2015. [<http://www.uskontojenuhrientuki.fi/wp-content/uploads/2016/11/lapsiasiavaltuutetulle.pdf>].

Uskontojen uhrien tuki (UUT): Miten yhteiskunnan tulisi puuttua Jehovan todistajien oikeuskomiteoiden toimintaan ja karttamisrangaistuksiin? Julkaistu 29.10.2014. Selvityksiä 3/2014.

[http://www.uskontojenuhrientuki.fi/wp-content/uploads/2016/11/SelvitysKarttamisesta3_lopullinen.pdf].

Vartiotorni – The Watchtower 15.9.2014. Julkaisija: Jehovan todistajat. Vastaava toimittaja: Jukka Ropponen. Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. [<https://wol.jw.org/fi/wol/lv/r16/lp-fi/0/21270>] (viitattu 13.3.2019).

Yleisradio Oy (YLE) 18.11.2017: Jehovan todistajien maksettava 4 000 dollaria päivässä, kunnes antavat tietoja pedofiilista – summa jo yli kaksi miljoonaa. [<https://yle.fi/uutiset/3-9937864>] (viitattu 18.2.2019).

MUUT

HAASTATTELUT

Anonyymi haastateltava 1. Henkilökohtainen tiedonanto 16.9.2018.

Anonyymi haastateltava 2. Henkilökohtainen tiedonanto 16.9.2018.

Anonyymi haastateltava 3. Henkilökohtainen tiedonanto 17.9.2018 ja 19.9.2018.

Anonyymi haastateltava 4. Henkilökohtainen tiedonanto 20.9.2018.

Anonyymi haastateltava 5. Henkilökohtainen tiedonanto 20.9.2018.

Tom-Kristian Heinäaho. Henkilökohtainen tiedonanto 16.9.2018.

LYHENTEET

HE = Hallituksen esitys

LSL = Lastensuojelulaki

RL = Rikoslaki

SopS = Suomen säädöskokoelman sopimussarja

Yhteisö = Jehovan todistajien uskonnollinen yhdyskunta

YK = Yhdistyneet Kansakunnat

1 Johdanto

Perustuslain (731/1999) 2 luvun 11 §:ssä turvattu perusoikeutena uskonnonvapaus, jonka perusteella jokainen voi vapaasti harjoittaa valitsemaansa uskontoa ja kuulua uskonnolliseen yhteisöön. Uskonnonvapauden puitteissa uskonnolliset yhteisöt saavat harjoittaa uskontoaan sille tyypillisten toimintatapojen mukaisesti, kun huomioidaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Uskonnollisissa yhteisöissä on usein omia sääntöjä ja toimintatapoja, joita yhteisöön kuuluvan tulee elämässään noudattaa. Näistä säännöistä poikkeaminen tai niiden rikkominen voi johtaa erilaisiin sanktioihin yhteisön sisällä¹. Yhteisön sisällä tapahtuviin rikoksiin voidaan niinkään suhtautua rikosoikeudesta poikkeavasti, jolloin yhteisössä voidaan pitää kiellettyinä sellaisia tekoja, jotka eivät rikosoikeuden näkökulmasta ole lainvastaisia. Rikosoikeuden ja uskonnollisten yhteisöjen välinen suhde ei muodostu ongelmaksi silloin, kun rikosoikeus toimii uskonnollisen yhteisön sääntöjen rinnalla, eikä sen sijasta.

Jehovan todistajat (jäljempänä ”yhteisö”) on kristinuskon juurille oppinsa perustava uskonnollinen liike, johon kuuluu miljoonia jäseniä ympäri maailmaa. Jehovan todistajien elämäntattomuus pohjautuu raamatunkäännökseen nimeltään *Uuden maailman käännös (The New World Translation of the Holy Scriptures)*, jonka sisältöä tulee jokaisen Jehovan todistajan elämässään noudattaa. Jehovan todistajan tulee elää myös muiden yhteisön määrittelemien sääntöjen mukaisesti.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, kuinka ilmoitusvelvollisuus toteutuu Jehovan todistajien uskonnollisessa yhdyskunnassa. Ilmoitusvelvollisuus on määritelty tässä tutkimuksessa lastensuojelulain (417/2007) ja rikoslain (39/1889) mukaisesti, jolloin sillä tarkoitetaan lastensuojelulain (LSL) 5 luvun 25 §:n ilmoitusvelvollisuutta sekä rikoslain (RL) 15 luvun 10 §:n törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämistä. Ilmoitusvelvollisuuden toteutumisella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa sitä, kuinka rikos- ja lastensuojelulain asettamaa ilmoitusvelvollisuutta on käytännössä noudatettu Jehovan todistajien yhteisössä ja onko ilmoituksen tekeminen käytännössä mahdollista yhteisön sääntöjä noudattavalle taholle.

Jehovan todistajien yhteisön sääntökokoelmaa tutkimalla on etsitty vastauksia siihen, kuinka nämä säännöt mahdollistavat ilmoittamisen tilanteissa, joissa sääntöjä noudattavalla yhteisön jäsenellä olisi rikos- tai lastensuojelulain mukainen velvollisuus ilmoituksen tekemiseen. Tutkimusta varten on haastateltu entisiä Jehovan todistajien yhteisön jäseniä, joilta on kysytty yhteisön suhtautumisesta rikoksista ilmoittamiseen sekä yhteisössä noudatetuista toimintatavoista tapauksissa, joissa yhteisössä on tullut ilmi rikos tai sen epäily.

Kukkula 2007, s. 65-66.

Tutkielman tieteellinen merkitys perustuu vähäisen, mutta erittäin merkityksellisen tutkimusaiheen valintaan. Jehovan todistajien yhteisöstä on tehty Suomessa vain muutama tutkimus ja niissäkin rikosoikeudellinen konteksti on jäänyt kovin vähäiseksi. Uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvien henkilöiden ihmis- ja perusoikeuksien toteutuminen vaatii oikeudellista tutkimusta yhteisön sisällä harjoitettavista toimintatavoista. Tutkimusten avulla voidaan varmistua siitä, että yhteisöt noudattavat toiminnassaan lakia ja mahdollistavat yhteisöön kuuluville ne oikeudet, jotka kuuluvat lähtökohtaisesti jokaiselle uskonnosta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä riippumatta.

Opinnäytetyön metodina on sisällön analyysi. Aineistoon kuuluu kaksi materiaalia, joiden perusteella tutkielman tulokset on annettu. Aineistona on Jehovan todistajien vanhinten² käytössä oleva *Paimentakaa Jumalan laumaa* -teos, joka toimii vanhinten sääntö- ja ohjekirjana.³ Kuten jäljempänä tulee ilmi, vanhimmistossa toimivat henkilöt ovat lastensuojelulain perusteella ilmoitusvelvollisia ja ilmoitusvelvollisuuden toteutumista on relevanttia tarkastella sellaisesta aineistosta, jota ilmoitusvelvolliset tahot käyttävät toimintansa perusteena. Tutkimuksen toinen aineisto koostuu haastatteluista, joihin on osallistunut entisiä Jehovan todistajia. *Paimentakaa Jumalan laumaa* (jäljempänä ”salainen kirja”) on tarkoitettu ainoastaan yhteisön vanhinten käyttöön ja vanhinten tulee pitää se salassa vanhimmistoon kuulumattomilta jäseniltä sekä yhteisön ulkopuolisilta henkilöiltä⁴. Olen saanut salaisen kirjan sähköisesti haastatellulta, joka on kuulunut aiemmin Jehovan todistajiin. Kyseinen haastateltu on esiintynyt useissa eri medioissa ja antanut haastatteluita Jehovan todistajien yhteisön varjopuolista. Hänen avullaan sain yhteyden muihin entisiin Jehovan todistajiin ja heistä haastatteluun halusi osallistua kuusi henkilöä. Haastatelluille kerrottiin tutkielmaan osallistumisen ja vastaamisen vapaaehtoisuudesta sekä haastattelujen käyttötarkoituksesta tämän tutkielman aineistossa. Haastateltaville annettiin valinnanvapaus esiintyä tutkimuksessa joko omalla nimellä tai nimettömänä tutkimuksen arkaluonteisuuden vuoksi. Haastateltavista viisi henkilöä halusi pysyä nimettömänä. Aineiston luotettavuuden varmistamiseksi olen toteuttanut haastattelut henkilökohtaisesti sekä varmistanut salaisen kirjan aitouden vertaamalla sitä toisesta lähteestä löydettyyn täysin sisällöllisesti vastaavaan englanninkieliseen versioon. Myös jokaisen haastatellun kuvaus yhteisön toimintatavoista oli samansisältöinen kuin salaisen kirjan ohjeistukset. Haastateltujen luotettavuudesta kertoo yhdenmukaiset vastaukset yhteisön käytännöistä ja toimintatavoista, sekä Je-

² Vanhimmat ovat ”seurakunnan sisällä toimivia päteviä miehiä”, joiden tehtävänä on huolehtia ja opastaa seurakunnan jäseniä. Vanhimmat toimivat myös oikeuskomiteassa päätösten tekijöinä. *Ketkä tekevät Jehovan tahdon nykyään?* (2012) ”Oppijakso 15. Miten vanhimmat auttavat seurakuntaa?”.

³ *Paimentakaa Jumalan laumaa* (2010), s. 6.

⁴ *Paimentakaa Jumalan laumaa* (2010), s. 2.

hovan todistajille ominaisen kielen, sanojen ja käsitteiden käyttäminen. Haastateltujen vastaukset ovat niin perusteellisia, yksityiskohtaisia ja virheettömiä⁵, että vastaavan kielellisen osaamisen hallitsemista voidaan pitää miltei mahdottomana, jos henkilö ei ole ollut Jehovan todistaja. Haastateltujen määrä ei ole tässä tutkimuksessa kovin suuri, mutta haastattelujen käyttäminen yhdessä Jehovan todistajien salaisen kirjan ja muiden lähteiden kanssa on riittävästi ilmoitusvelvollisuuden toteutumisen tarkastelemiseksi yhteisön käytännöissä.

⁵ Virheettömyydellä tarkoitan sitä, kuinka haastateltavat käyttivät yhteisölle tyypillistä kieltä, halliten Jehovan todistajien käyttämän sanaston ja käsitteet.

2 Yleistä lastensuojelusta ja ilmoitusvelvollisuudesta

2.1 Oikeushyvien suojelu ja lapsen oikeudet

Rikosoikeusjärjestelmän ja lapsilainsäädännön voidaan nähdä kytkeytyvän toisiinsa siitä näkökulmasta, että niillä tavoitellaan osittain samoja päämääriä. Rikosoikeusjärjestelmällä pyritään suojaamaan yhteiskunnassa tärkeinä pidettyjä arvoja eli oikeushyviä, joihin kuuluvat muun ohella yksilön perus- ja ihmisoikeudet.⁶ Vastaavasti lapsilainsäädäntö pyrkii suojelemaan tiettyjä oikeushyviä, kuten lapsen terveys, turvallinen kasvuympäristö ja oikeus erityiseen suojeluun (LSL 1:1). Lapsen rikosoikeudellisen suojan sekä lastensuojelullisten toimenpiteiden toteutuminen edellyttää lapsen kohdistetun rikoksen tulemista viranomaisten tietoon.⁷ Lapsen on kuitenkin aikuista vaikeampi suojautua rikoksilta tai hakea apua rikoksen tapahtumisen jälkeen, minkä vuoksi lainsäädännön tulee sisältää tehokkaita menetelmiä lapsiin kohdistuvien rikosten ehkäisemiseksi ja jo tapahtuneiden rikosten saattamiseksi viranomaisten tietoon.⁸ Suomessa lainsäädäntö on huomionut lapsen aseman erityisen suojelun kohteena ja asettanut ilmoitusvelvollisuuden osalle niistä teoista, jotka kohdistuvat lapseen. Huomioitava uudistus lasten rikosoikeudellisen suojan parantamiseksi on vuonna 1999 voimaan tulleet rikoslain 20 luvun säännökset, joilla kovennettiin lapsen seksuaalisen hyväksikäytön rangaistusasteikkoa sekä laajennettiin myös muiden tunnusmerkistöjen soveltamisalaa.⁹

Ilmoitusvelvollisuuden tarkoituksena on ehkäistä lapsiin kohdistuvia laiminlyöntejä ja rikoksia sekä tehostaa niiden varhaista havaitsemista.¹⁰ Lastensuojelulain 5 luvun 25 §:n ilmoitusvelvollisuus edellyttää lainkohdassa määritettyä henkilöpiiriä ilmoittamaan jo tapahtuneista sekä epäillyistä lapseen kohdistuvista rikoksista ja laiminlyönneistä. Rikoslain 15 luvun 10 §:ssä on kriminalisoitu törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen, joka velvoittaa hankkeilla olevasta rikoksesta tietävää henkilöä ilmoittamaan rikoksen uhasta viranomaisille tai sille, jota vaara uhkaa. Ilmoitusvelvollisuuden alaan kuuluvat vakavat, harkitut ja vielä estettävissä olevat rikokset, jotka kohdistuvat tärkeään suojeltavaan oikeushyvään, kuten lapsen henkilökohtainen koskemattomuus.¹¹ Ilmoitusvelvollisuutta koskevan sääntelyn lisäksi lapsia suojaavia säännöksiä löytyy myös muista rikoslain luvuista ja rikoslain ulkopuolisista säännöksistä.¹²

⁶ *Tapani & Tolvanen* 2013, s. 79.

⁷ *Hirvelä* 2006, s. 36.

⁸ Hirvelä Päivi on väitöskirjassaan (2007) tuonut ilmi lasten haavoittuvaista asemaa rikoksen uhrina, s. 23-24.

⁹ *Hirvelä* 2006, s. 17.

¹⁰ HE 252/2006 vp s. 31.

¹¹ HE 6/1997 vp s. 42.

¹² *Hirvelä* 2006, s. 17.

Lapsen oikeus erityiseen suojeluun tunnustettiin ensimmäisen kerran YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa vuonna 1948 ja sen jälkeen YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (SopS 60/1991), jonka Suomi on ratifioinut vuonna 1991. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaisesti lapsia tulee suojella kaikenlaiselta väkivallalta, vahingoittamiselta ja hyväksikäytöltä (I-osa 19 artikla). Suomi on ratifioinut myös muita lapsen suojelemiseen tärkeitä kansainvälisiä sopimuksia, kuten Euroopan neuvoston yleissopimuksen lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan (SopS 88/2011).

2.2 Ilmoitusvelvollisuus lastensuojelulaissa

Lastensuojelulain 5 luvun 25 §:n mukaista lastensuojeluilmoitusta voidaan pitää ensisijaisena toimenpiteenä, jolla on mahdollista puuttua varhaisessa vaiheessa lapsiin kohdistuviin laiminlyönteihin.¹³ Sosiaaliviranomaisille tehtävän ilmoituksen voi tehdä vapaaehtoisesti jokainen, mutta joillekin se on asetettu nimenomaiseksi velvollisuudeksi. LSL 5:25:1 edellyttää laajaa henkilöpiiriä ilmoittamaan salassapitosäännösten estämättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tiedon lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Kynnys lastensuojelulain mukaisen ilmoituksen tekemiseen on matala ja ilmoituksen tekemistä voidaankin pitää yleisenä lähtökohtana, vaikka kysymyksessä olisi vasta epäily lapsen kohdistuvasta rikoksesta tai laiminlyönnistä. LSL 5:25:1 asettaa ilmoitusvelvollisuuden monen muun tahon ohella seurakunnalle ja muulle uskonnolliselle yhdyskunnalle, johon myös Jehovan todistajien uskonnollinen yhdyskunta kuuluu.¹⁴ LSL 5:25:n mukainen ilmoitusvelvollisuus ei katoa, vaikka henkilö olisi salassapitovelvollinen.

Saman lainkohdan 2 momentti edellyttää 1 momentissa mainittuja tahoja ilmoittamaan poliisille, mikäli henkilöllä on tehtävässään saatujen tietojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu rikoslain 20 luvun seksuaalirikos tai 21 luvun mukainen teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Lapsiin kohdistettavissa olevat rikokset ovat siten 20 luvun mukainen raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta, lapsen houkuttelemine seksuaalisiin tarkoituksiin, sukupuoliseellisyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen, paritus ja törkeä paritus. Rikoslain 21 luvussa säädetään henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista, jolloin ilmoitusvelvollisuuden alaisia rikoksia ovat esimerkiksi pahoinpitely ja tappo.

¹³ HE 252/2006 vp, s.31.

¹⁴ HE 252/2006 vp, s. 138. Hallituksen esityksessä nimenomaisesti mainittu lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuuden koskevan myös Jehovan todistajien palveluksessa tai luottamustoimessa olevia henkilöitä.

Lapsiin kohdistettu kuritusväkivalta, johon myös Jehovan todistajien on väitetty syyllistyneen¹⁵, lukeutuu edellä esitettyihin rikoslaissa kriminalisoiuihin tekoihin. Lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus koskettaa siten myös kuritusväkivallasta tietävää henkilöä, jos hän kuuluu LSL 5:25:ssä mainittuihin tahoihin. Kuritusväkivalta tarkoittaa sellaista lapsen kohdistettua väkivaltaa, jonka tarkoituksena on henkistä tai fyysistä kipua aiheuttamalla rangaista lasta tai ohjata häntä käyttäytymään toivotulla tavalla. Fyysisesti tapahtuvaa kuritusväkivaltaa on esimerkiksi lapsen lyöminen ja tukistaminen, henkistä puolestaan esimerkiksi haukkuminen tai tahallinen huomiotta jättäminen.¹⁶ Kuritusväkivalta on otettu huomioon myös Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimuksessa, jonka ensimmäisen osan 37 artiklan mukaan lasta ei saa kiduttaa, eikä kohdella tai rangaista julmalla, epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla.

2.3 Ilmoitusvelvollisuus rikoslaissa

Suomen rikoslainsäädäntö ei sisällä yleistä, jokaista henkilöä koskettavaa ilmiantovelvollisuutta, koska sen ei ole katsottu soveltuvan Suomen oikeusjärjestykseen.¹⁷ Joidenkin törkeimpien rikosten osalta on kuitenkin asetettu ilmoitusvelvollisuus rikoslain 15 luvun 10 §:ssä, jossa on kriminalisoitu törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen. Lainkohta asettaa ilmoitusvelvollisuuden hankkeilla olevista rikoksista ja ilmoitusvelvollisuuden alaan lukeutuvat eräät vakavimmat ja luonteeltaan harkitut rikokset, kuten törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö sekä raiskaus ja törkeä raiskaus. Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen on luonteeltaan varsinainen laiminlyöntirikos ja siitä rangaistaan silloin, kun lainkohdassa mainittu törkeä rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu.¹⁸ Ilmoituksen laiminlyönyt ei joudu vastuuseen tapahtuneesta rikoksesta tai sen yrityksestä itsessään, vaan henkilöä rangaistaan omasta laiminlyönnistään. Ilmoitusvelvollisuuden asettaminen tekoon, joka kohdistuu suojeltavaan oikeushyvään eli henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, on perusteltua siitä näkökulmasta, että perustuslain (731/1999) 2 luvun 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Ilmoitusvelvollisuus ja erityisesti ilmoituksen tekeminen käytännössä mahdollistavat julkisen vallan tehokkaan puuttumisen sellaisiin tilanteisiin, joissa kansalaisen perus- tai ihmisoikeudet ovat uhattuna.

¹⁵ Uskontojen uhrien tuki (UUT) selvitys lapsiasiavaltuutetulle 2013, s. 3.

¹⁶ *THL*: Kuritusväkivalta.

¹⁷ HE 6/1997 vp, s. 41.

¹⁸ *Lappi-Seppälä ym.* 2013, s. 338.

Rikoslain ilmoitusvelvollisuus kohdistuu lähtökohtaisesti vain sellaiseen tekoon, joka olisi ollut vielä estettävissä, mikäli teosta olisi ilmoitettu ennen sen tapahtumista. Ilmoittamatta jättämisen rangaistavuus edellyttää siten tietoa hankkeilla olevasta rikoksesta, joka tehdään tai sitä yritetään. Hallituksen esityksen mukaan rikoksen hankkeilla ololla tarkoitetaan, että henkilön rikosuunnitelma on riittävän yksityiskohtainen ja jäsentynyt, että siitä tiedon saanut henkilö suhtautuu siihen vakavasti. Ilmiantovelvollisuus edellyttää siten myös pääsääntöisesti tietoa rikoksen kohteesta ja miten rikos aiotaan toteuttaa.¹⁹ Toisin kuin lastensuojelulain 5 luvun 25 §:n mukaisessa ilmoitusvelvollisuudessa, pelkästään epäily henkilön mahdollisuuksista syyllistyä rikokseen ei aktualisoi rikoslain mukaista velvollisuutta ilmoitukseen, vaan konkreettinen mahdollisuus rikoksen tapahtumiselle on oltava olemassa. Hallituksen esityksen mukaan ilmoitusvelvollisuuden voidaan kuitenkin toisinaan katsoa olevan henkilöllä jo tapahtuneen rikoksen osalta. Yksittäisen, jo tapahtuneen teon osalta ilmoitusvelvollisuutta ei lähtökohtaisesti ole, jos henkilö ei ole tiennyt teosta edellä kuvatulla tavalla ennen sen tapahtumista, mutta RL 15:10:n soveltaminen voi olla mahdollista, jos tapahtuneen teon voidaan katsoa ennakoivan tulevia vastaavia tekoja. Lainkohdan soveltamisen edellytyksenä olisi kuitenkin edelleen se, että teosta ilmoittamalla olisi voitu katkaista rikosten jatkuvuus eli ehkäistä tulevat teot. Ilmoitusvelvollisuuden olemassaolon arvioiminen tulee luonnollisesti tehdä kokonaisharkinnalla, jossa huomioidaan jokaisen yksittäistapauksen olosuhteet, muut asiaan vaikuttavat seikat ja onko ilmoituksen tekeminen ajoissa ollut ylipäätään mahdollista.²⁰

Erityisesti perhe- ja lähipiirissä tapahtuvissa seksuaalirikoksissa RL 15:10:n soveltaminen on huomioitavaa, sillä tieto hyväksikäytöstä voi aktualisoida ilmoitusvelvollisuuden ja asettaa rangaistuksen uhalla tiedon saaneelle velvollisuuden ilmoituksen tekemiseen, jos olosuhteet huomioon ottaen henkilöllä on perusteltua epäillä tekijän syyllistyvän hyväksikäyttöön uudelleen. RL 15:10:n soveltaminen perhepiirissä tapahtuvaan seksuaaliseen hyväksikäyttöön ei kuitenkaan ole ongelmaton, koska lainkohdan mukaan ilmoittamatta jättämisestä ei rangaista sitä, jonka olisi tullut antaa ilmi itselleen läheinen henkilö, kuten puoliso, sisarus tai muu suoraan ylenevässä tai alenevässä polvessa oleva sukulainen. Lapsen kohdistuvan seksuaalirikoksen tekijä on usein uhrin läheinen tai vähintäänkin entuudestaan lapselle tuttu henkilö²¹, jolloin seksuaalirikoksen jatkuvuuden riskiä voidaan pitää perhe- ja lähipiirissä suurempana kuin niissä tapauksissa, joissa tekijä on täysin tuntematon. Läheisten jättäminen ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle on perusteltu hallituksen esityksessä siten, että läheiset olisivat oikeudel-

¹⁹ HE 6/1997 vp, s. 43.

²⁰ HE 6/1997 vp, s. 43.

²¹ Hirvelä 2006, s. 70 ja s. 550–555.

lisen ja eettisen velvollisuuden muodostamassa ristiriitatilanteessa, jos heidät velvoitetaan muiden tavoin ilmoituksen tekemiseen.²² Ilmoitusvelvollisten henkilöiden piirin rajaaminen lapsen seksuaalisissa hyväksikäytöissä ei mielestäni ole perustelua edes läheisten osalta, koska teko kohdistuu tärkeään suojeltavaan oikeushyvään, eli lapsen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Lapseen kohdistuva seksuaalirikos ei usein ole kertaluonteinen ja monissa tapauksissa seksuaalirikos on jonkun perhe- tai lähipiirissä olevan henkilön tiedossa.²³ Ilmoitusvelvollisuuden ulottaminen myös läheisiin voisi tehostaa puuttumista perhe- ja lähipiirissä tapahtuviin seksuaalirikoksiin ja lisätä mahdollisuuksia yksittäisten tai toistuvien hyväksikäyttöjen ehkäisemiseen ennakolta.

3 Jehovan todistajat

3.1 Yhteisön tausta ja ideologia

Jehovan todistajat ovat kristinuskoon perustuva uskonnollinen yhteisö, jonka elämäkatsomuksen perustana on jo edellä mainittu *Uuden maailma käänös* (*The New World Translation of the Holy Scriptures*). Jehovan todistajat -liike sai alkunsa 1870-luvulla Yhdysvalloissa²⁴, ja sen perustajana pidetään *Charles Russellia* (1852–1916). Jehovan todistajat tulivat Suomeen 1900-luvun alussa²⁵ ja kannatuksen huippu löytyy vuodelta 2010, jolloin jäsenmäärä oli 19 094. Viimeisin tilastotieto on vuodelta 2015, kun jäseniä oli koko maailmassa 8 220 105, joista suomalaisia jäseniä 18 286.²⁶ Jehovan todistajat kuvaavat itseään jumalan eli Jehovan sanansaattajiksi, jotka noudattavat toiminnassaan korkeaa, puhdasta moraalialia.²⁷ Jehovan todistajat pyrkivät toiminnassaan jäljittelemään Jeesusta sekä elämään Raamatun oppien ja sääntöjen mukaisesti. Heidän tehtävänä on kertoa ja opettaa yhteisön ulkopuolisille Raamatusta, Jehovan eli jumalan valtakunnasta sekä hankkia yhteisölle lisää jäseniä.²⁸ Jehovan todistajien elämäkatsomukseen kuuluu myös tietynlainen käyttäytymisnormisto, koska yhteisön mukaan korkeiden käytösnormien noudattaminen tekee seurakunnasta puhtaan ja herättää luottamusta. Sääntöjen tavoitteena on pitää Jehovan todistajien yhteisö ”*kaikin keinoin moraalisesti puhtaana ja saastumattomana riippumatta siitä, ketä joudutaan neuvomaan tai oikaisemaan*”.²⁹ Jehovan todistajien yhteisön opetukseen kuuluu, että yhteisön jäsenet ovat ”meikäläisiä” ja sen ulkopuoliset

²² HE 6/2007 vp, s. 44.

²³ Hirvelä 2006, s. 70.

²⁴ Muola, Timo. Jehovan todistajat.

²⁵ Turunen 201, s. 29.

²⁶ Tilastokeskus: Liitetaulukko 6. Väestö uskonnollisen yhdiskunnan mukaan 2000–2015 ja Jehovan todistajien virallinen verkkosivusto: Miten paljon Jehovan todistajia on koko maailmassa?

²⁷ Vartiotorni 15.9.2014., s. 10.

²⁸ Jehovan todistajien virallinen nettisivusto. Elämäntapa ja moraalialia.

²⁹ Vartiotorni 15.9.2014, s. 7.

“maailmallisia”. Yhteisö kehottaa pysymään erossa niistä, jotka elävät yhteisön opetusten vastaisesti.³⁰ Kaiken pahuuden opetetaan löytyvän yhteisön ulkopuolelta ja Jehovan todistajan ”henkinen, hengellinen ja ruumiillinen turvallisuus on turvattu”, mikäli jäsen sitoutuu tiiviisti seurakuntaan ja toimii tarkasti sääntöjen puitteissa.³¹ Jehovan todistajilta odotetaan tietynlaista käyttäytymistä, elämäntapaa ja moraalialia. Todistajan tulee elää rehellisesti Raamattua noudattaen, käyttäytyä hyvin ja pidättäytyä tietyistä toimista, kuten esimerkiksi asumisesta yhdessä ennen avioliittoa tai avioliitosta samaa sukupuolta olevan kanssa. Abortti, verensiirto sekä tatuoinnit ovat myös kiellettyjä.³²

Jehovan todistajien yhteisö on järjestelmällisesti organisoitu. Yhteisön maailmanlaajuisista toimintaa johtaa Yhdysvalloissa sijaitseva hallintoelin, jossa toimivat Jehovan todistajien kokoneimmat vanhimmat. Vanhimpia eli valvojia on lukuisia ja heitä toimii jokaisen Jehovan todistajien järjestön osan johdossa. Heidän tehtävänä on huolehtia ja opastaa seurakuntaa ja sen jäseniä.³³ Hallintoelimen alaisuudessa toimivat puolestaan haaratoimistot, joiden tehtävänä on yhteisön mukaan rohkaista ja ohjata yli 120 000 seurakuntaa. Seurakuntien johdossa toimii niin ikään vanhimpia. Hallintoelin johtaa Jehovan todistajien toimintaa myös Suomessa paikallisten yhdistysten kautta.³⁴ Suomessa Jehovan todistajat on rekisteröity uskonnollinen yhdyskunta, jonka toiminnasta säädetään uskonnonvapauslaissa (453/2003). Jehovan todistajien yhdyskunnan jäsenet koostuvat päätösvaltaa omaavista varsinaisista jäsenistä, sekä ulkojäsenistä. Yhdyskunta saa muodostaa ulkojäsenistään koostuvia paikallisseurakuntia haluamallaan tavalla, sekä hyväksyä hakemuksesta muita seurakuntia Jehovan todistajien uskonnollisen yhdyskunnan jäsen seurakunniksi³⁵. Seurakuntien sisällä vallitsee hierarkkinen järjestö rakenne, jossa osalla seurakunnan jäsenistä on enemmän vaikutusvaltaa kuin toisilla³⁶.

3.2 Jehovan todistajien säädökset ja oikeuskomitea

Jehovan todistajat ovat suljettu uskonnollinen yhteisö, joka suhtautuu maallisiin viranomaisiin torjuvasti. Vaikka yhteisö kehottaa jäseniään noudattamaan maallista lakia, he haluavat pitää rikolliset teot yhteisönsä sisällä ja käsitellä ne seurakunnan oikeuskomiteassa.³⁷ Myös YLE on artikkelissaan vuonna 2017 kirjoittanut, että Jehovan todistajien yhteisö on kehottanut jäseniään pidättäytymään siitä, että rikoksista ilmoitettaisiin maallisille viranomaisille, on kyseessä sitten

³⁰ Uuden maailma käännös 2018: Paavalin ensimmäinen kirje roomalaisille 16 luku 17 jae.

³¹ *Ruoho* 2015, s.31-34.

³² Jehovan todistajien virallinen verkkosivusto. Elämäntapa ja moraalialia.

³³ Jehovan todistajien virallinen verkkosivusto. Seurakunnan vanhimmat.

³⁴ Jehovan todistajien virallinen verkkosivusto. Mikä on Vartiotorin Raamattu- ja Traktaattiseura?

³⁵ Opetusministeriön päätös 31.5.1945/493.

³⁶ Entisten Jehovan todistajien haastattelut.

³⁷ Entisten Jehovan todistajien haastattelut ja Paimentakaa Jumalan laumaa 2010, s. 58.

lievä rikos tai vakavampi, kuten lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.³⁸ Jehovan todistajien pyrkimys pitää yhteisö puhtaana vaatii tuekseen joukon sääntöjä, kehoituksia, varoituksia ja rangaistuksia. Jos vanhinten käskyjä ei noudateta, otetaan usein käyttöön rangaistukset, jotka toimivat myös etukäteisenä pelotteena toimia sääntöjen edellyttämällä tavalla.³⁹

Paimentakaa Jumalan laumaa (Shepherd the Flock of God) on Jehovan todistajien sääntö- ja ohjekirja, jota he noudattavat maallisen oikeuden sijaan taikka sen ohella, jos väärin teko on jo viranomaisten tiedossa. Teos perustuu lähtökohtaisesti kokonaan Uuden maailman käännökseen. Salainen kirja on tarkoitettu ainoastaan yhteisön ”vanhimpien” käyttöön ja se sisältää ohjeita, menettelytapoja ja sääntöjä vanhimpien toiminnan pohjaksi, sekä säännöksiä yhteisön sisällä kielletyistä teoista ja niistä saatavista rangaistuksista. Vanhinten tulee pitää teos salassa yhteisön tavallisilta jäseniltä sekä yhteisön ulkopuolisilta henkilöiltä. Yhteisön normeja sekä vanhimpien harjoittamaa vallankäyttöä perustellaan jumalan tahdolla ja jumalan normien noudattamisella.⁴⁰

Oikeuskomitea on Jehovan todistajien yhteisön sisäinen ratkaisuelin, jossa käsitellään yhteisön sääntöjä rikkonut toiminta. Oikeuskomiteasta, sen muodostamisesta sekä päätöksenteossa noudatettavista käytännöistä on yksityiskohtaiset ohjeistukset salaisessa kirjassa. Oikeuskomitean päätöksentekijöinä toimivat yhteisön vanhimmistoon kuuluvat miehet, joita yhdessä oikeuskomitean käsittelyssä on kolme.⁴¹ Vanhimmat (tai valvojat) ovat ”seurakunnan sisällä toimivia päteviä miehiä” ja heidän tehtävänä on paimentaa Jumalan laumaa eli huolehtia ja opastaa seurakuntaa ja sen jäseniä.⁴² Kirjan mukaan vanhimmat toimivat itse Jehovan käskystä ojentamisessa, oikaisemisessa ja kurittamisessa sekä myös oikeuskomiteassa toimiessaan jäljitellen itse Jehovaa täydellisenä tuomarina noudattaen oikeudenmukaisuutta.⁴³ Vanhimmat ottavat oikeuskomitean käsittelyyn tehdyn tai väitetyn rikkomuksen ja käsittelevät sen syytetyn kanssa. Käsittelyn jälkeen vanhimmat päättävät rikkomuksesta seuraavat toimenpiteet, eli antavat siitä yhteisön käytäntöjen mukaisen rangaistuksen, joka voi olla esimerkiksi julkinen varoitus, puheidenpitokielto, karttaminen tai erottaminen.⁴⁴

Jehovan todistajien salaisessa kirjassa on lueteltu useita tekoja, jotka ovat kiellettyjä yhteisön sisällä. Sääntöjen rikkomista pidetään syntinä ja rikoksena, johon syyllistyminen johtaa oikeuskomitean käsittelyyn. Näihin lukeutuvat tappo, itsemurhayritys, ”*porneia*”, häpeämättömän käytös ja irstaus, yöpyminen vastakkaisen sukupuolen tai homoseksuaalin kanssa samassa

³⁸ YLE:n artikkeli 18.11.2017 <https://yle.fi/uutiset/3-9937864>.

³⁹ *Ruoho* 2015, s. 508.

⁴⁰ *Paimentakaa Jumalan laumaa* 2010, s. 6-7.

⁴¹ *Paimentakaa Jumalan laumaa* 2010, s. 58.

⁴² Jehovan todistajien virallinen verkkosivusto. Seurakunnan vanhimmat.

⁴³ *Paimentakaa Jumalan laumaa* 2010, s. 6.

⁴⁴ Entisten Jehovan todistajien haastattelut.

talossa, räikeä epäpuhtaus tai epäpuhtaus, johon liittyy ahneus sekä huumeiden ja riippuvuutta aiheuttavien lääkkeiden käyttö. Oikeuskomitean käsittelyä mahdollisesti vaativia rikkomuksia ovat myös luopumus, juopumus, ahmattius, varastaminen, petos ja panettelu, herjaaminen, rivo puhe, vihanpuuskat ja väkivalta, ammattinyrkkeily, ahneus, miehen kieltäytyminen perheen elättämisestä sekä tahallinen pahansuopa valehteleminen ja väärän todistuksen antaminen.⁴⁵ Luettelo ei ole tyhjentävä, vaan mistä tahansa teosta voidaan muodostaa oikeuskomitea ja tuomita rangaistukseen, jos vanhimmat arvioivat sen tarpeelliseksi.⁴⁶ Häpeämätön käytös, irstaus, on kielletyistä teoista se, johon sisältyy muun ohella myös lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Lapsen seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan salaisen kirjan mukaan rintojen hyväilyä, avoimen moraalittomia ehdotuksia, pornografisen aineiston näyttämistä, tirkistelyä, paljastelua sekä muita vastaavaa tekoja.⁴⁷

3.3 Toimenpiteet ja käytännöt sääntöjen rikkomisesta

Yhteisön sisällä tapahtunutta väärintekoa tutkivat yhteisön vanhimmat. Kun vanhinten tietoon tulee väärinteko tai sen epäily joko tekijältä itseltään tai muilta henkilöiltä, vanhimmat arvioivat sitä Raamatun, salaisen kirjan sääntöjen ja oman harkintakykynsä perusteella. Jotta teosta voidaan muodostaa oikeuskomitea ja tuomita rangaistukseen, sen tulee olla riittävän vakava ja vahvistettu tapahtuneeksi.⁴⁸ Jotta teko on vahvistettu tapahtuneeksi, se vaatii tekijän tunnustuksen tai vaihtoehtoisesti kaksi silminnäkijää eli todistajaa. Tämä ”kahden todistajan sääntö” on ehdoton, eikä mihinkään toimenpiteisiin voida ryhtyä, jos todistajia ei ole tai niitä on vain yksi.⁴⁹ Rikoksista, niiden tutkimisesta ja noudatettavista käytännöistä on lukuisia sivuja salaisessa kirjassa, mutta yhteisössä tapahtuvien rikosten ilmoittamisesta viranomaisille ei ole mainintaa. Tutkimuksessa jäljempänä esitettävien entisten Jehovan todistajien haastattelujen perusteella yhteisössä tapahtuvista rikoksista ohjeistetaan ilmoittamaan vain vanhimmille. Epäselvissä tapauksissa vanhimpia ohjeistetaan ottamaan yhteyttä haaratoimistoon, joka voi neuvoa oikeudellisiin toimiin ryhtymisestä. Oikeudellisilla toimilla viitataan epäselvyyksiin oikeuskomitean muodostamisessa, ei siis toimenpiteisiin mallisissa viranomaisissa.⁵⁰

Jos vanhimmat arvioivat tilanteen edellyttävän oikeuskomitean muodostamista, heidän tulee kutsua väärinteosta epäilty kuultavaksi komiteaan. Komiteassa istuu yleensä kolme

⁴⁵ Paimentakaa Jumalan laumaa 2010, s. 58-70.

⁴⁶ Paimentakaa Jumalan laumaa 2010, s.58.

⁴⁷ Paimentakaa Jumalan laumaa 2010, s. 61.

⁴⁸ Paimentakaa Jumalan laumaa 2010, s. 58

⁴⁹ Paimentakaa Jumalan laumaa 2010, s. 72.

⁵⁰ Paimentakaa Jumalan laumaa 2010, s. 58.

vanhinta, joiden kanssa syytetty on määrätty keskustelemaan “rakkaudessa hengessä”. Oikeuskomiteaan voidaan kutsua myös tapauksen todistajia. Keskustelun ja kuulemisen jälkeen vanhimmat antavat tuomion, johon vaikuttavat muun muassa syytetyn katumus ja tehdyn rikkomuksen vakavuus.⁵¹ Rangaistukset eivät kuitenkaan vaihtelee eri rikosten törkeysasteen perusteella, vaan täysin saman rangaistuksen voi saada sekä taposta että tupakoinnista.⁵²

3.4 Jehovan todistajien yhteisöön kohdistuneet syytökset

Kuritusväkivalta eli lapsen rankaiseminen kasvatusmielessä on ollut keskustelun aiheena liittyen Jehovan todistajien käytäntöihin. Lapsiasiavaltuutetulle on tullut useita yhteydenottoja, jotka ovat koskeneet epäilyksiä Jehovan todistajien yhteisön lapsijäseniin kohdistuvasta kuritusväkivallasta. Muitakin epäilyksiä on herännyt Jehovan todistajien lapsijäsenten asemasta sekä lasten oikeuksien toteutumisesta. Vuonna 2013 Uskontojen uhrien tuki (UUT) ja entisten Jehovan todistajien yhteisö tekivät selvityksen lapsiasiavaltuutetulle koskien lasten oikeuksien toteutumista yhteisön keskuudessa. Lapsiasiavaltuutettu *Maria Kaisa Aula* toteaa kannanotossaan⁵³, ettei lainvastaisia toimia voida hyväksyä uskonnon tai kulttuuristen syiden perusteella, korostaen ihmisoikeuksien sekä lapsen edun merkitystä. Lapsiasiavaltuutettu sanoo, ettei hänen ole mahdollista antaa yleistä tulkintaa lainvastaisesta uskonnonharjoituksesta tai puuttua yksittäisten uskonnollisten yhteisöjen toimintaan ja kehottaa kääntymään lastensuojelun puoleen, jos herää epäilyksiä yksittäisen lapsen edun vastaisesta toiminnasta taikka toiminnan lainvastaisuudesta. UUT julkaisi vuonna 2014 myös toisen raportin, joka koski Jehovan todistajien oikeuskomiteoiden toimintaa.⁵⁴ Raportin mukaan erityisesti oikeuskomitean langettamat karttamisrangaistukset rikkovat uskonnonvapauslaissa uskonnollisille yhteisöille asetettua velvollisuutta toteuttaa toimintaansa perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen. Oikeuskomitean rangaistuksena voi olla muiden sanktioiden ohella karttamisrangaistus, joka kohdistuu pääsääntöisesti eronneeseen tai erotettuun entiseen Jehovan todistajaan. Karttaminen merkitsee, että nykyiset Jehovan todistajat eivät saa puhua tai muutoinkaan olla tekemisissä entisen Jehovan todistajan kanssa. Jos nykyinen Jehovan todistaja ei suostu karttamaan erotettua tai eronnutta henkilöä, myös häntä uhkaa erottaminen yhteisöstä ja sen seurauksena karttaminen. Karttaminen koskee jokaista Jehovan todistajaa, vaikka kartettava olisi oma lapsi, vanhempi, sukulainen tai ystävä. UUT kirjoittaa raportissaan karttamisrangaistuksen rikkovan ihmisoikeuksia ja uskonnollisille

⁵¹ Paimentakaa Jumalan laumaa 2010, s.89-91.

⁵² Paimentakaa Jumalan laumaa 2010, s. 8-9.

⁵³ Lapsiasiavaltuutetun kannanotto: Lapsen oikeudet ja uskonnolliset yhteisöt Suomessa. <http://lapsiasia.fi/tatamielta/aloitteet/aloitteet-2010/lapsiasiavaltuutetun-kannanotto-lapsen-oikeudet-ja-uskonnolliset-yhteisot-suomessa/> (viitattu 18.3.2019).

⁵⁴ UUT ry: Miten yhteiskunnan tulisi puuttua Jehovan todistajien oikeuskomiteoiden toimintaan ja karttamisrangaistuksiin? (29.4.2014) (viitattu 20.3.2019).

yhteisölle asetettuja velvollisuuksia. Oikeusministeriö antoi UUT:n raportin vuoksi tiedotteen, jossa sisäministeri Päivi Räsänen ja oikeusministeri Anna-Maja Henriksson ottivat kantaa raportissa esitettyihin väitteisiin ja painottivat uskonnollisten yhteisöjen velvollisuutta noudattaa lakia. Ministerit korostavat raportissaan, että oikeuskomiteoiden toiminnassa ei ole kyse Suomen oikeusjärjestyksen kanssa kilpailevasta tai sille rinnakkaisesta järjestyksestä.⁵⁵

Suomessa myös YLE on kirjoittanut Jehovan todistajien yhteisöön kohdistuneista syytöksistä. Vuonna 2018 YLE kirjoitti artikkelissaan⁵⁶ entisten Jehovan todistajien kokemuksista oikeuskomiteakäsittelyistä ja niissä tutkituista seksuaalirikoksista. YLE:n haastattelemien henkilöiden kertomuksista nousee esiin tuntemuksia epäoikeudenmukaisesta kohtelusta sekä tapahtuneen teon peittelystä ja vähättelystä. Haastatellut kertoivat YLE:n haastattelussa olleensa rikoksen uhreja, mutta oikeuskomitean käsittelyssä heidät asetettiin itse syylliseksi tapahtuneeseen ja heitä kiellettiin kertomasta tapahtuneesta kenellekään.

Jehovan todistajien yhteisöön on lisäksi maailmanlaajuisesti kohdistunut syytöksiä lasten seksuaalisten hyväksikäyttöjen salailusta ja pedofiilien suojelusta.⁵⁷ Australiassa kuninkaallinen komissio (*Royal Commission*)⁵⁸ käynnisti laajan tutkinnan Jehovan todistajien yhteisössä tapahtuneista lasten seksuaalisista hyväksikäytöistä ja sai tutkinnassaan selville, että Jehovan todistajien yhteisö on salannut Australian viranomaisilta yli tuhat hyväksikäyttötapausta 1950-luvulta lähtien. Nämä hyväksikäyttötapaukset käsiteltiin Jehovan todistajien oikeuskomiteassa ja näiden tapausten lisäksi vähintään 125 tapausta jätettiin sekä viranomaisten, että oikeuskomitean käsittelyn ulkopuolelle, johtuen yhteisön ehdottomasta kahden todistajan säännöstä, jonka mukaan tekoa ei käsitellä oikeuskomiteassa, mikäli sitä ei ole todistanut vähintään kaksi ulkopuolista henkilöä. Kuninkaallinen komissio antoi Jehovan todistajien yhteisölle suosituksia, kuinka yhteisön tulisi muuttaa käytäntöjään turvatakseen tosiasiallisesti sen, etteivät yhteisöön kuuluvat lapset joudu hyväksikäytön kohteeksi. Yhteisö ei kehotuksista huolimatta ryhtynyt mihinkään toimenpiteisiin, joten komissio otti asian uudelleen käsiteltäväksi. Toisesta käsittelystä ja siinä annetuista uusista suosituksista huolimatta yhteisö ei ole edelleenkään muuttanut toimintatapojaan.⁵⁹

⁵⁵ Oikeusministeriö (10.7.2014): Ministerit Henriksson ja Räsänen uskonnonvapauslaista. [https://oikeusministerio.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ministerit-henriksson-ja-rasanen-uskonnonvapauslaista] (viitattu 20.3.2019).

⁵⁶ Entiset Jehovan todistajat kertovat kokemuksistaan uskonyhteisön oikeuskomiteoissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10106328> (viitattu 10.3.2019).

⁵⁷ Esim. CBS News: <https://www.cbsnews.com/news/another-church-sex-scandal/> ja MTV uutiset Pedofiilijäsenen suojele maksanut Jehovan todistajille jo 1,7 miljoonaa (viitattu 8.1.2019).

⁵⁸ *Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse* on Australian hallituksen v. 2013 perustama instituutio, jonka tehtäväksi annettiin tutkia ja raportoida lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvät tapaukset ja väitteet, joita Australiassa on herännyt [<https://www.childabuseroyalcommission.gov.au/>].

⁵⁹ *Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse*: [<https://www.childabuseroyalcommission.gov.au/case-studies/case-study-29-jehovahs-witnesses>].

Vaikka hyväksikäyttötapaukset ovat tulleet ilmi Australiassa, emme voi väheksyä niiden merkitystä tarkasteltaessa Jehovan todistajien yhteisön toimintaa Suomessa. Kaikki Jehovan todistajat elävät samojen sääntöjen ja käytäntöjen mukaisesti riippumatta heidän asuinmaastaan. Kunnikaallisen komission raportti tuhansien hyväksikäyttöjen salaamisesta ilmentää vakavia puutteita lasten suojelemisessa hyväksikäytöiltä ja puhuu vastoin sitä, että Jehovan todistajat ilmoittaisivat yhteisön sisällä tapahtuvista hyväksikäyttörikoksista viranomaisille.

4 Jehovan todistajat ja rikoksista ilmoittaminen

4.1 Ilmoitusvelvolliset Jehovan todistajien yhdyskunnassa

Lastensuojelulain 5 luvun 25 §:n 1 momentin 9 kohta asettaa ilmoitusvelvollisuuden Jehovan todistajien uskonnollisen yhdyskunnan palveluksessa tai luottamustoimessa oleville henkilöille⁶⁰, joina voidaan pitää Jehovan todistajien seurakunnan vanhimpia heidän toimiessaan seurakunnan johdossa. Myös Jehovan todistajien päämajan tiedotusosasto on vahvistanut A-studion haastattelussa, että seurakunnan vanhimmat ovat se taho, joka on vastuussa ilmoitusvelvollisuuden toteutumisesta.⁶¹ Jehovan todistajien salainen kirja on siitä syystä ilmoitusvelvollisuuden tarkastelemiseksi oikea lähtökohta, koska sen sisältämät toimenpideohjeet tapahtuneen rikoksen vuoksi ovat tarkoitettu ilmoitusvelvollisten vanhinten käyttöön.

Lastensuojelulain 5 luvun 25 §:n 1 momentin mukainen ilmoitus tulee tehdä, kun Jehovan todistajien palveluksessa tai muussa luottamustoimessa oleva henkilö on havainnut tai saanut tietää seikkoja, joiden vuoksi yhteisöön kuuluvan lapsen lastensuojelun tarve on kyseisen henkilön tekemän arvion mukaan syytä selvittää.⁶² Lisäksi saman lainkohdan 2 momentti velvoittaa Jehovan todistajien palveluksessa tai luottamustoimessa olevaa henkilöä ilmoittamaan poliisille vakavista seksuaali- ja väkivaltarikoksista. Rikoslain 15 luvun 10 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus koskettaa Jehovan todistajien yhteisön jäseniä ilman rajausta tiettyyn henkilöpiiriin, mistä ovat poikkeuksena lainkohdassa mainitut läheiset. Ilmoitusvelvollisena henkilönä voi siten olla lähtökohtaisesti jokainen, joka on rikosoikeudellisessa vastuussa, koska ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä on asetettu rangaistusuhka RL 15:10:ssä.

⁶⁰ HE 252/2006 vp, s. 84.

⁶¹ A-studio (7.3.2018): Jehovan todistajien oikeuskomiteat.

⁶² HE 225/2009 vp, s. 26.

4.2 Salainen ”Paimentakaa Jumalan laumaa” -kirja

Tutkimuksen aineistoon kuuluvaa Jehovan todistajien salaista kirjaa analysoitiin tarkastelemalla sen sisältämien ohjeiden ja sääntöjen suhdetta rikos- ja lastensuojelulain mukaisiin ilmoitusvelvollisuuksiin. Jehovan todistajien vanhimmille suunnatusta sääntö- ja ohjekirjasta etsittiin vastauksia siihen, kuinka ilmoitusvelvollisuus on otettu huomioon yhteisössä, eli onko rikoksista ohjeistettu ilmoittamaan niissä tapauksissa, joissa laki sitä edellyttää, vai ovatko sen sisältämät ohjeet ilmoitusvelvollisuuden kanssa ristiriidassa, jolloin se ohjeistaa toimimaan laeista poikkeavalla tavalla.

Salaisessa kirjassa ei ole suoranaista ohjetta rikosten ilmoittamisesta viranomaisille tai mainintaa ilmoitusvelvollisuudesta. Kirjassa on useita ohjeita kurinpitoon liittyen ja niihin viitataan termillä ”oikeudelliset asiat”. Salainen kirja ohjeistaa vanhimpia säilyttämään oikeudellisiin asioihin liittyvät luottamukselliset asiakirjat ja raportit, joihin kuuluvat esimerkiksi oikeuskomitean raportit sekä muut kurinpitotoimiin liittyvät asiapaperit.⁶³ Kaikki oikeuskomitean käsittelyyn liittyvät kirjalliset selostukset, kuten todistajien lausunnot ja muistiinpanot arkistoidaan sihteerin toimesta ja säilytetään luottamuksellisesti siten, etteivät niiden sisältämät tiedot pääse vuotamaan sivullisille.⁶⁴ Teoksessa on erityismaininta lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä syytetyn asiapapereiden arkistoinnista. Kaikki asiakirjat, joissa on tietoa jostakusta lapsen hyväksikäytöstä syytetystä, onpa syytös näytetty toteen tai ei, tulee merkitä ”Älä hävitä”, ja niitä tulee säilyttää seurakunnan luottamuksellisessa arkistossa määräämättömään aikaan asti.⁶⁵ Edellä esitetyn valossa voidaan siis sanoa, että Jehovan todistajat arkistoivat yhteisön sääntöjen vastaiseen toimintaan sekä oikeisiin rikoksiin syyllistyneiden henkilöiden tietoja. Arkistoituja tietoja ovat tehty teko, tekijän henkilöllisyys ja tapauksesta riippuen esimerkiksi todistajien lausunnot. Vanhinten tulee säilyttää lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä syytetyn tietoja määräämättömään aikaan asti. Tällaisen informaatiomäärän kerääminen ja säilyttäminen kertoo ainakin siitä, että Jehovan todistajien vanhimmilla voi olla hallussaan sellaista tietoa, jonka perusteella heille voi muodostua RL 15:10:n tai LSL 5:25:n mukainen velvollisuus ilmoituksen tekemiseen. Jehovan todistajien vanhinten tulee tehdä lastensuojelulain velvoittama ilmoitus jo saadessaan tietoonsa väitteen lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja rikoslain ilmoitusvelvollisuus silloin, jos vanhimmat ovat saaneet tietoonsa hankkeilla olevan rikoksen, jonka rikossuunnitelma on hallituksen esityksessä esitetyllä tavalla riittävän yksityiskohdainen ja jäsentynyt.

⁶³ Paimentakaa Jumalan laumaa 2010, s. 18-19.

⁶⁴ Paimentakaa Jumalan laumaa 2010, s. 96.

⁶⁵ Paimentakaa Jumalan laumaa 2010, s. 18-19

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on otettu salaisen kirjan kahdenteentoista lukuun. Jos vanhimmat saavat tietää, että jotakuta syytetään lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, vanhinten tulee soittaa välittömästi haaratoimistoon. Salaisessa kirjassa mainitaan, että lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on rikos, eikä ketään saisi neuvoa olemaan ilmoittamatta siitä poliisille tai muulle viranomaiselle. Jos joku kysyy vanhimmilta neuvoa asian ilmoittamisen suhteen, vanhinten tulee kertoa sen olevan henkilökohtainen asia, eikä seurakunta ryhdy toimiin häntä vastaan, ilmoittaa hän hyväksikäytöstä viranomaisille tai ei. Samassa kohdassa kerrotaan myös uhrilla olevasta oikeudesta viranomaiselle tehtävään ilmoitukseen ja vanhinten tulee suhtautua sellaiseen henkilöön suopeasti, joka haluaa tehdä ilmoituksen lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä.⁶⁶ Samaisessa luvussa on kuitenkin myös yleinen ohjeistus asioiden selvittämisestä yhteisön ulkopuolella. Sen mukaan keskinäisiä kiistoja ei tulisi selvittää maallisissa tuomioistuimissa, vaan ne tulisi ratkaista seurakunnan vanhimpien avulla ja tämän neuvon huomiotta jättäminen voi vaikuttaa kyseisen henkilön tehtäviin seurakunnassa.⁶⁷ Näiden kahden ohjeistusten välillä on havaittavissa ilmiselvää ristiriitaisuutta. Ensimmäisen ohje painottaa ilmoittamisen henkilökohtaisuutta, mihin tulee suhtautua suopeasti ja toinen puolestaan vihjaa henkilön aseman mahdolliseen huonontumiseen seurakunnassa, mikäli kiistoja päädytään selvittämään maallisissa tuomioistuimissa. Edellä mainittiin yhteisön välttävän turhaa kanssakäymistä sen ulkopuolisten kanssa, jolloin suurin osa yhteisön jäsenten elinympäristöstä koostuu yhteisöstä ja sen muista jäsenistä. Herää siis kysymys, että uskaltaako yhteisöön kuuluva henkilö tehdä ilmoitusta lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai sen epäilystä, jos vaarana on oman aseman huonontuminen seurakunnassa. Väitän, että pelko aseman huonontumisesta voi tarkoittaa muutosta koko ihmisen elinympäristössä, joka voi johtaa siihen, että ilmoitus jätetään tekemättä.

Jehovan todistajien salaisen kirjan ohjeet eivät suoranaisesti kiellä ketään ilmoittamasta lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai muistakaan rikollisista teoista, mutta kirja ei myöskään kehota vanhimpia ilmoituksen tekemiseen. Salaisessa kirjassa korostetaan ilmoittamisen vapaaehtoisuutta ja lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä saa halutessaan ilmoittaa, eikä ketään saa neuvoa päinvastoin. Kirjan mukaan seurakunta ei myöskään ryhdy minkäänlaisiin toimiin sen vuoksi, että joku haluaa ilmoittaa hyväksikäytöstä viranomaisille tai haluaa jättää tällaisen ilmoituksen tekemättä. Kyseisen kohdan mukaisesti hyväksikäytöistä tai epäilystä sellaisesta ei ilmoiteta seurakunnan tai vanhinten toimesta viranomaisille, vaikka nämä olisivat saaneet tiedon väitetystä hyväksikäytöstä viimeistään silloin, kun joku kysyy neuvoa ilmoittamisen suhteen. Kun seurakunta sitoutuu pidättäytymään kaikista toimista ilmoittamisen suhteen, se ei täytä sille lastensuojelulaissa asetettua ilmoitusvelvollisuutta. Onko yllä mainittua

⁶⁶ Paimentakaa Jumalan laumaa 2010, s.131-132.

⁶⁷ Paimentakaa Jumalan laumaa 2010, s. 132.

ohjetta pidettävänä myös ohjeena vanhimmille itselleen, jolloin se kehottaa myös heitä ilmoituksesta pidättäytymiseen? Voiko vanhin edes halutessaan toimia toisin ja ilmoittaa seksuaalisesta hyväksikäytöstä saadessaan siitä tiedon jonkun kysyessä neuvoa, jos salainen kirja ohjeistaa vanhimpia nimenomaiseen vastaukseen, ettei seurakunta ryhdy toimiin ilmoittamisen suhteen? Salaisen kirjan mukaan vanhinten tulee noudattaa annettuja ohjeita⁶⁸, joten kyseistä ohjetta voidaan pitää vähintäänkin kyseenalaisena vanhimmilla olevan ilmoitusvelvollisuuden näkökulmasta.

Täytyy painottaa, että salainen kirja on nimenomaan vanhimmille suunnattu ohjekirja ja vanhimmat ovat LSL 5:25:n mukaisesti palveluksessa tai luottamustoimessa olevina henkilöinä velvollisia tekemään ilmoituksen jo pelkästään sen perusteella, että vanhimmille herää epäily lapsen mahdollisesta tarpeesta lastensuojelullisiin toimiin. Jos joku kysyy vanhimmilta neuvoa viranomaisille tehtävästä ilmoituksesta, joka koskee lapseen kohdistettua seksuaalirikosta, on täysin selvää, että LSL 5:25:n mukaisen ilmoituksen tekemiselle asetetut edellytykset ovat täyttyneet ja vanhimpien tulisi tehdä ilmoitus viipymättä. Näin ei kuitenkaan ohjeisteta, ja tämä salaisen kirjan sääntö on täysin vastoin lastensuojelulain 5 luvun 25 §:ää, joka velvoittaa seurakuntaa ilmoittamaan tapahtuneesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai väitetystä sellaisesta.

4.3 Jehovan todistajien vanhimpien haastattelut mediassa

Jehovan todistajien Suomen johtoa on haastateltu lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja lapsen asemaan liittyen useissa medioissa. Kysymyksenä on ollut väitettyjen ja todistettujen lapsen seksuaalisten hyväksikäyttöjen ilmoittaminen viranomaisille. Kahden Jehovan todistajien vanhimman haastattelu A-studiossa antaa kuvan, ettei ilmoituksia ole tehty ja yhteisön vanhimpien mukaan ilmoitusten puuttumiseen syynä ei ole haluttomuus tällaisten ilmoitusten tekemiseen, vaan ettei sellaisia tapauksia ole ollut, joissa ilmoitus olisi tullut tehdä. A-studio tapasi kaksi Jehovan todistajien vanhinta, Veikko Leinosen sekä Ari Hakkaraisen kysyäksään syytöksistä, jotka koskivat lasten asemaa ja kohtelua Jehovan todistajien yhteisössä. Leinonen ja Hakkarainen sanovat lasten aseman olevan turvattu yhteisössä. Haastattelun mukaan Jehovan todistajien yhteisö ei ole suljettu, siellä ei piilotella jäsenten tekemiä moraalittomuuksia ja tällaiset epäilykset johtuvat vain ennakkoluuloista ja tietämättömyydestä. Hakkarainen sanoo yhteisön uskovan sen ulkopuolisiin viranomaisiin, kuten sosiaaliviranomaisiin ja poliisiin. Hakkarainen toteaa myös, että hänen mieleensä tulee vain yksi rikostapaus ja siinä oli kysymyksessä perheväkivalta. A-studion toimittajan kysyessä myös lasten seksuaalisten hyväksikäyttöjen määrästä,

⁶⁸ Paimentakaa Jumalan laumaa 2010, s. 11.

Hakkarainen toteaa tapausten lukumäärän ”olevan samaa luokkaa” kuin perheväkivallan määrä yhteisössä, eli hänen mukaansa tapauksia ei ole juuri lainkaan.⁶⁹

Jehovan todistajien käytäntöjen sekä lakien ilmoitusvelvollisuuden välisestä ristiriidasta kertoo myös toinen Veikko Leinosen antaman haastattelu⁷⁰, jonka mukaan hyväksikäytöistä ilmoitetaan viranomaisille tarvittaessa sen jälkeen, kun oikeuskomitean vanhimmat ovat ensin tarkistaneet syytöksen todenperäisyyden. Haastattelu koski tapauksia vuodelta 2002, kun Yhdysvalloissa ja Englannissa Jehovan todistajien yhteisöön kohdistettiin syytöksiä pedofiilien suojelusta ja Jehovan todistajilla väitettiin olleen hallussaan yli 20 000 nimeä sisältävä luettelo niistä henkilöistä, joita on epäilty lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä taikka todettu syylliseksi sellaiseen. Haastattelussa Veikko Leinonen toteaa lasten hyväksikäytön olevan rikos ja synty, josta tekijä ansaitsee rangaistuksen. Leinonen sanoo, ettei hänen tietoonsa ole tullut parin vuosikymmenen ajalta kuin muutama tapaus, joissa on ollut kysymys lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Leinonen kertoo, että lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvät tapaukset hoidetaan paikallisissa seurakunnissa sekä keskusvanhimmistossa asian laajuuden edellyttämällä tavalla. Hän kertoo myös, että epäiltäessä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä seurakunnassa tutkitaan epäily, syytös ja sen paikkansa pitävyys. Hän toteaa, että suurimmassa osassa tapauksista on kysymyksessä syytös, joka ei pidä lainkaan paikkaansa. Asia ilmoitetaan viranomaisille seurakunnan toimesta silloin, jos syytöksen on todettu pitävän paikkansa.

LSL 5:25 velvoittaa ilmoitukseen edellä kuvatulla tavalla jo silloin, kun lainkohdassa mainitulla taholla herää epäily lapsen mahdollisesta tarpeesta lastensuojelullisiin toimiin. Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaa syytöstä ei tulisi ilmoittaa viranomaisille vasta siinä vaiheessa, kun syytöksen todenperäisyys on vahvistettu Jehovan todistajien yhteisön toimesta. Ilmoitusvelvollisuus voi olla käsillä jo ennen minkäänlaisten syytösten esittämistä, koska epäilykset lapsen tarpeesta lastensuojelullisiin toimiin voivat herätä LSL 5:25:1:n mukaan esimerkiksi lapsen käytöksen vuoksi ja ilmoitusvelvollisuus tulisi täyttää jo tässä vaiheessa. Ilmoituksen tekeminen yhteisön käytäntöjen mukaisesti vasta syytöksen todenperäisyyden vahvistamisen jälkeen on täysin vastoin sitä, mitä lastensuojelulaki edellyttää ja miten tulisi toimia jokaisen lapsen suojelemiseksi rikoksilta.

Jehovan todistajien yhteisön toimintatavat ovat vähintäänkin kyseenalaisia rikosoikeuden näkökulmasta. Osa rikoksista ei välttämättä päädy lainkaan viranomaisten tietoon, mikä luonnollisesti estää asian selvittämisen toimivaltaisessa viranomaisessa. Yhteisössä tapahtu-

⁶⁹ Kyseistä A-studion haastattelua ei löydy enää YLE-areenasta, mutta se on katsottavissa YouTube-videopalvelussa: [<https://www.youtube.com/watch?v=5LqgjzPJKN8>].

⁷⁰ YLE:n Silminnäkijä (2002).

neen rikoksen uhri jää vaille oikeuttaan oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja rikosentekijää ei voida saattaa oikeudelliseen vastuuseen teostaan. On perusteltua epäillä sitä tulevatko kaikki hyväksikäyttötapaukset missään vaiheessa lainkaan viranomaisten tietoon, koska hyväksikäyttöepäilyjen todenperäisyys selvitetään vanhinten toimesta yhteisön sääntöjen ja käytäntöjen mukaisesti ennen sitä, kuin niistä ilmoitetaan viranomaisille. Kun hyväksikäyttösyösten todenperäisyyttä tutkitaan vanhinten toimesta, ovat olennaisena todisteena teon mahdolliset henkilötodistajat, joita tulee olla vähintään kaksi. Jehovan todistajien ehdoton kahden todistajan sääntö jo itsessään kaataa useimmat syytökset hyväksikäytöstä yhteisön sisällä, koska useinkaan seksuaalisissa hyväksikäytöissä ei ole muita todistajia tekijän tai tekijöiden sekä uhrin lisäksi.⁷¹ On siten selvää, että ainakin osa epäillyistä hyväksikäytöistä jää ilmoittamatta todistajien puuttumisen perusteella, koska Leinosen haastattelun sekä salaisen kirjan ohjeiden perusteella ilmoittamiskelpoiset rikokset ovat vain niitä, joiden todenperäisyys on vahvistettu. Salaisen kirja ohjeistuksen mukaan vanhimmat eivät voi katsoa tekoa tapahtuneeksi, jos tapahtuneella ei ole vaadittua kahta todistajaa. Minkäänlaisiin toimenpiteisiin ei ryhdytä ilman syytöksen todenperäisyyden vahvistamista ja ”*vanhimmat jättävät asian Jehovan käsiin*”.⁷²

4.4 Tietojen antaminen ulkopuolisille

Salaisessa kirjassa on huomioitu lisäksi sellaiset tilanteet, joissa oikeuskomiteassa syytetty uhkaa oikeudellisilla toimilla. Mikäli syytetty uhkaa vanhimpia oikeudellisilla toimilla, heidän tulee lykätä asian käsittelyä ja soittaa heti haaratoimistoon⁷³. Salaisessa kirjassa vanhimpia ohjeistetaan toimimaan tietyllä tavalla myös toimittajien ja asianajajien suhteen. Mikäli toimittaja tai syytetyn asianajaja ottaa yhteyttä vanhimpiin, heidän ei tule antaa tälle mitään tietoja tapauksesta eikä vahvistaa, että sitä käsittelemään on muodostettu oikeuskomitea. Vanhimpien tulee vastata tällaiseen tiedusteluun salaisessa kirjassa nimenomaisesti esitetyn mukaisesti: ”Vanhimmat on nimitetty paimentamaan laumaa ja he pitävät ensiarvoisen tärkeänä Jehovan todistajien hengellistä ja fyysistä hyvinvointia. Vanhinten paimennustyö on luottamuksellista. Koska paimennustyö on luottamuksellista, apua tarvitsevan on helpompi kääntyä vanhinten puoleen. Hänen ei tarvitse pelätä, että se, mitä hän sanoo vanhimmille, tulee myöhemmin julki. Siksi emme ota kantaa siihen, tapaavatko vanhimmat parhaillaan tai ovatko he tavanneet aiemmin jotakuta seurakunnan jäsentä antaakseen tälle apua”. Lisäksi samaisen sivun lopussa on

⁷¹ Todistajaksi ei kelpaa itse uhri eikä tekijä(t).

⁷² Paimentakaa Jumalan laumaa 2010, s. 72-73.

⁷³ Suomen haaratoimisto valvoo 34 000 Jehovan todistajan toimintaa Latviassa, Liettuassa, Suomessa, Valko-Venäjällä ja virossa. Lisäksi sen valvonnassa käännetään raamatullista kirjallisuutta kuudelle puhutulle kielelle ja viittomakielelle.

kohta liittyen viranomaisten pyyntöihin nähdä seurakunnan arkistoja. Sen mukaan, jos viranomainen pyytää nähdä seurakunnan luottamuksellisen arkiston tai pyytää vanhimpia esittämään todistajanlausunnon, joka koskee seurakunnan luottamuksellisia asioita, tulee vanhinten heti soittaa haaratoimistoon.⁷⁴

Sain tutkimustani varten haaratoimistoja koskevan ”*Branch Organization*” teoksen samalta entiseltä Jehovan todistajalta, joka toimitti minulle myös salaisen kirjan. Kyseisessä useiden satojen sivujen pituisessa teoksessa ohjeistetaan haaratoimistojen toimintaa ja menettelyjä. Osa teoksen tekstistä on piilotettu kokonaan mustilla palkeilla, joten täydellistä kuvaa teoksen sisällöstä ei ole käytettävissä. Teoksen mukaan haaratoimiston tulee olla selvillä myös maallisista laeista.⁷⁵ Myös yksityisyydensuoja on otettu huomioon ja kirjassa kerrotaan henkilökohtaisten ja arkaluonteisten tietojen keräämisestä Jehovan todistajien yhteisön tarpeisiin.⁷⁶ Teoksesta ei kuitenkaan ilmene, kuinka haaratoimistossa käsitellään sinne mahdollisesti tulevat tiedustelut yllä mainituissa tapauksissa, joissa viranomainen on pyytänyt seurakunnan luottamuksellisia asiakirjoja nähtäväksi.

Jehovan todistajat eivät voi kuitenkaan kieltäytyä tietojen antamisesta viranomaisille vetoamalla asiakirjojen luottamuksellisuuteen ainakaan siinä tapauksessa, jos kyseessä ovat oikeuskomitean käsittelyyn liittyvät asiakirjat. Oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 17 luvun 16 §:ssä säädetään uskonnonvapauslaissa tarkoitetun rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan papin ja muun vastaavan henkilön todistamiskiellosta, joka on lähtökohtaisesti ehdoton ripissä tai yksityisessä sielunhoidossa saatuihin tietoihin. Kirkkolaisissa (1054/1993) on lisäksi erityissäännös papin vaitiolovelvollisuudesta. Kirkkolain 5 luvun 2 §:n mukaan pappi ei saa ilmaista yksityisessä ripissä tai sielunhoidossa hänelle uskottua asiaa. Vaitiolovelvollisuus koskettaa todistamisen lisäksi myös hallintomenettelyssä ja esitutkinnassa tapahtuvaa todistamista, jolloin se on toinen poikkeus rikoslain 15 luvun 10 §:n ilmoitusvelvollisuudesta, ensimmäisen jättäessä tekijän läheiset ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle.⁷⁷ Hallituksen esityksen mukaan todistamiskielto koskettaa kuitenkin vain yksityisessä ripissä tai sielunhoidossa saatuja tietoja, eli käytännössä kahdenkeskisessä tapaamisessa saatuja tietoja,⁷⁸ jotka on tarkoitettu luottamukselliseksi keskustelijoiden välillä⁷⁹.

⁷⁴ Paimentakaa Jumalan laumaa 2010, s. 87.

⁷⁵ Branch Organization 2015, s. 27.

⁷⁶ Branch Organization 2015, s. 31–32.

⁷⁷ HE 23/1993 vp, s. 12.

⁷⁸ HE 46/2014 vp, s. 74.

⁷⁹ HE 23/1993 vp, s. 12.

Jehovan todistajien vetoaminen tietojen luottamuksellisuuteen ei ole pätevä peruste pidättää tai salata tietoja oikeuskomitean käsittelyistä silloin, kun muut edellytykset rikos- tai lastensuojelulain mukaisen ilmoituksen tekemiseen ovat täyttyneet. Oikeuskomiteassa rikkomuksia käsittelevät kolme yhteisön vanhinta, joten kyse ei ole kahdenkeskisestä tapaamisesta. Siellä käsiteltävä informaatio ei ole tarkoitettu luottamuksellisiksi sillä tavalla, mitä hallituksen esityksessä edellytetään, koska oikeuskomitean päätös ja rangaistus arkistoidaan sekä tuodaan ilmi koko muulle seurakunnalle. Oikeuskomitean käsittely ei siten täytä hallituksen esityksessä määriteltyjä edellytyksiä sielunhoidosta ja ripistä, jolloin vanhimmat eivät voi salata oikeuskomiteassa saatuja tietoja viranomaisilta vetoamalla vaitiolovelvollisuuteen.

Edellä esitetyn vuoksi tullaan johtopäätökseen, että Jehovan todistajien yhteisön vanhimmat saavat ilmaista oikeuskomiteassa heille uskotun asian hallintomenettelyssä, esitutkinassa sekä toimiessaan todistajana. RL 15:10 sekä LSL 5:25 velvoittavat oikeuskomitean käsittelyssä ja osittain sen ulkopuolella toimivia vanhimpia salassapitosäännösten estämättä ilmoituksen tekemiseen.

4.5 Ilmoitusvelvollisuus entisten Jehovan todistajien haastatteluissa

Tämän opinnäytetyön aineistona ovat myös haastattelut, joihin osallistui kuusi entistä Jehovan todistajaa. Haastatelluista viisi halusi esiintyä tutkimuksessa nimettömänä ja *Tom-Kristian Heinäaho* omalla nimellään. Haastatteluista kolme on oma-aloitteisesti eronnut Jehovan todistajista ja toiset kolme on erotettu. Vapaaehtoisesti eronneet kertoivat eroamisen syyksi näkemuserot elämäkatsomuksessa sekä alistaviksi koetut ja ahdistavat säännöt. Yhteisön toimesta erotetut kertoivat erottamisen syyksi pääasiallisesti erimielisyydet yhteisön opeista ja käytännöistä, mutta osa on erotettu yhteisön sääntöjen vastaisen toiminnan seurauksena. Tom-Kristian Heinäaho erotettiin Jehovan todistajista homoseksuaalisuuden vuoksi. Ennen erottamistaan Heinäaho toimi Jehovan todistajien paikallisen seurakunnan johtoportaan eli vanhimmistossa tuomien toisia seurakuntalaisia heidän synneistään. Heinäaho kertoo rikoksista ilmoittamiseen liittyen todistamastaan tapauksesta, jossa tapahtunut raiskaus jätettiin kertomatta viranomaisille ja käsiteltiin sen sijaan ainoastaan yhteisön omassa oikeuskomiteassa. Hän sanoo, että Jehovan todistajat pitävät omaa oikeuskomiteaa tärkeämpänä kuin maallista oikeutta ja samanlaisia vastauksia ovat antaneet myös muut entiset Jehovan todistajat. Jokainen haastateltu sanoi, että Jehovan todistajat haluavat käsitellä yhteisössä tapahtuvat rikokset vain omissa oikeuskomiteoissaan. Tapahtuneita tekoja ei myöskään kannusteta viemään viranomaisille ja osa kertoo, että heitä oli nimenomaisesti kielletty. Haastateltujen mukaan rikoksia peitellään ja niitä vähätellään

yhteisössä, koska Jehovan todistajat pelkäävät joutuvansa häpeään maallisiin viranomaisiin vietyjen ja sitä kautta julkiseksi tulevien tapausten vuoksi. Haastattelujen mukaan rikoksista ilmoittamiseen suhtaudutaan torjuvasti. Niissä tuli ilmi useita eri tilanteita, joissa rikoksia oli tapahtunut, mutta niistä ei ilmoitettu viranomaisille. Kolme haastateltua kertoo joutuneensa seksuaalirikoksen uhriksi yhteisön sisällä, toisen Jehovan todistajiin kuuluneen henkilön toimesta. Kaksi heistä kertoo olleensa alaikäinen tekojen tapahtumisen aikaan. Kaikki kolme haastateltua olivat kertoneet tapahtuneista teoista vanhimmille ja ne oli käsitelty oikeuskomiteassa. Jokainen heistä sai vanhimmilta selvän ohjeen, ettei tapahtuneita tekoja saa viedä maallisten viranomaisten tietoon.

Haastattelujen mukaan useat Jehovan todistajat pelkäävät asemansa huonontumista tai huonoa kohtelua seurakunnassa sen vuoksi, että he eivät toimi vanhinten toivomalla tavalla. Seurakunnan tai vanhinten tahdon vastaisesti käyttäytyvä henkilö saa osakseen halveksuntaa ja muuta huonoa kohtelua. Haastattelut vahvistavat siten edellä esitetyn väitteeni siitä, että vain pelko oman aseman huonontumisesta aiheuttaa joidenkin yhteisön jäsenten pidättäytymisen ilmoituksen tekemisestä.

Haastattelujen perusteella ilmoitusvelvollisuus ei toteudu, tarkastellaan sitten rikoksista ilmoittamista yleensä tai pelkästään lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä ilmoittamista. Jokainen haastateltava kertoi rikosten peittelystä, niiden selvittämisestä ainoastaan yhteisön sisäisesti sekä torjuvasta suhtautumisesta maallisiin viranomaisiin. Kaksi haastateltavaa oli kokenut seksuaalista hyväksikäyttöä, eikä kummassakaan tapauksessa vanhimmat olleet täyttäneet ilmoitusvelvollisuuttaan eli tehneet ilmoitusta viranomaisille tietämästään lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

5 Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen ja Jehovan todistajat

5.1 Rikoslain 15 luvun 10 §:n soveltamisongelmat

Rikoslain 15 luvun 10 §:n ilmoitusvelvollisuus tarkoittaa velvollisuutta ilmoittaa tietyistä törkeistä rikoksista ja ilmoittamatta jättäminen voi johtaa rangaistukseen RL 15:10:n perusteella. Toistuvien lapsen kohdistuvien seksuaalirikosten osalta on tarkasteltava mahdollisuutta RL 15:10:n soveltamiseen silloin, kun ilmoituksella voitaisiin estää hyväksikäyttöjen jatkuminen.

Lainkohdassa on huomioitavaa, että se koskee lapsen seksuaalisen hyväksikäytön törkeää tekemuotoa. Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on kirjattu rikoslain 20 luvun 7 §:ään. Sen mukaan, jos teko on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, seksuaalinen hyväksikäyttö on törkeää silloin, kun ”rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen

tekijäänsä kohtaan tunteman erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä erityisen riippuvaisen aseman vuoksi”. Tämän tutkielman aineiston perusteella Jehovan todistajien yhteisössä on tapahtunut lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä⁸⁰ ja RL 15:10 voi tulla sovellettavaksi yhteisön jäsenen silloin, kun lapseen on kohdistettu törkeä seksuaalinen hyväksikäyttö ja kyseinen teko olisi ollut estettävissä taikka tekojen jatkuvuus katkaistavissa, mikäli siitä tiennyt henkilö olisi ilmoittanut siitä ajoissa. RL 15:10 rangaistusuhka kohdistuu siihen henkilöön, joka tietää yhdestä tai useammasta hyväksikäytöstä, mutta ei ole ilmoittanut niistä viranomaisille.

Lainkohdan soveltaminen ei kuitenkaan ole niin yksiselitteistä ja eräänä vaikeutena voidaan mainita ilmoitusvelvollisen tahon epävarmuus siitä, missä vaiheessa velvollisuus ilmoittamiseen on jo olemassa. Jotta RL 15:10:n mukainen vastuu voisi syntyä, ilmoittajan tulee olla selvillä riittävän yksityiskohtaisesta ja jäsenyntyneestä rikossuunnitelmasta. Kuinka henkilö kykenee itsenäisesti arvioimaan tietoonsa tullutta rikossuunnitelmaa niin, että voi päätellä sen täyttävän rikossuunnitelmalle hallituksen esityksessä asetetut edellytykset, jolloin hän voi ymmärtää ilmoitusvelvollisuutensa ajankohtaistuneen. Epätietoisuus voi liittyä myös rikoslain perusmuotoisten ja törkeiden tekojen rajanvetoon. Esimerkiksi lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä ilmoitusvelvollisuus koskee ainoastaan sen törkeää tekemuotoa, joten kuinka sellainen yksilö, jolle laki on vieras, kykenee arvioimaan lapsen seksuaalisen hyväksikäytön törkeyden astetta ja arvioinnin kautta saamaan selville, onko hänelle muodostunut velvollisuus ilmoittamiseen?

Lainkohdan soveltamiselle muodostaa ongelman myös RL 15:10:2, jonka mukaisesti ”[T]örkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä ei kuitenkaan tuomita rangaistukseen sitä, jonka olisi rikoksen estämiseksi täytynyt antaa ilmi nykyinen tai entinen aviopuolionsa taikka nykyinen avopuolionsa, sisaruksensa, sukulaisensa suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa taikka se, johon hänellä on vastaavanlainen parisuhteeseen tai sukulaisuuteen rinnastuva läheinen suhde. Tämä rajaa ilmoitusvelvollisuuden alaista henkilöpiiriä erityisesti lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa, jos teko tapahtuu nimenomaan perheenjäsenen tai muun lainkohdan tarkoittaman läheisen ihmisen toimesta. Esimerkiksi perheen sisällä tapahtuvissa ja toistuvissa hyväksikäyttötilanteissa lainkohdan soveltamiselle voi olla este, jos hyväksikäyttö on vain perheenjäsenten tiedossa, jolloin rikoksen estämiseksi tulisi antaa ilmi esimerkiksi oma avo- tai aviopuoliso. Jos perheen sisäisestä hyväksikäytöstä tietää kuitenkin joku muu, kuin lainkohdan tarkoittama läheinen, velvollisuus ilmoittamiseen koskettaa luonnollisesti tätä kyseistä henki-

⁸⁰ Entisten Jehovan todistajien haastattelut ja Australian Kuninkaallisen komission raportti.

lää. Jokainen voi lainkohdasta huolimatta luonnollisesti antaa ilmi myös itselleen läheisen henkilön, mutta tällaisen henkilön ilmiannosta pidättäytynyttä ei kuitenkaan voida tuomita rangais-
tukseen kyseisen lainkohdan perusteella.

Viimeinen huomionarvioinen ongelmakohta koskee sitä, kenelle ilmoitus tulee tehdä. RL 15:10:n mukaan ilmoitus tulee tehdä viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa. Sen enem-
mästi arvioimatta kyseisen kohdan ongelmallisuutta voidaan todeta, että haastavaksi se näyttäy-
tyy silloin, kun rikoksen kohteena on lapsi.

5.2 Rikoksista ilmoittaminen

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin sitä, onko RL 15:10:n mukaisista törkeistä rikoksista ilmoi-
tettu Jehovan todistajien yhteisössä silloin, kun niistä on saatu tieto ja kun ne olisivat ilmoituk-
sella vielä olleet estettävissä taikka niiden jatkuvuus katkaistavissa. Tämän tutkimuksen aineis-
ton perusteella Jehovan todistajien yhteisö ei ole ilmoittanut yhteisössä tapahtuneita rikoksia
viranomaisille. Tätä johtopäätöstä tukee tutkielman aineiston lisäksi myös muut tutkielmassa
käytetyt lähteet. Rikoslain mukaisen ilmoitusvelvollisuuden laiminlyömisestä Jehovan todista-
jien yhteisössä ei ole oikeustapauksia. Oikeustapausten puuttumista voi selittää se, että rikoksia
ei ole tehty lainkaan yhteisön sisällä tai rikosta ei olisi voitu estää, jolloin ilmoitusvelvollisuutta
ei luonnollisesti ole ollut. Sitä voi selittää myös se, että yhteisössä ilmi tulleista rikoksista ei ole
ilmoitettu viranomaisille taikka että rikoksista on ilmoitettu, mutta yksikään ilmoitetuista te-
oista ei ole johtanut syytteesen eikä siten tuomioon. Tutkimuksen aineistoon nojaten voidaan
kuitenkin päätellä, että jonkinlaisia rikoksia tai mahdollisesti rikoksina pidettäviä tekoja on ta-
pahtunut, eikä rikoksista ole ainakaan näissä tapauksissa ilmoitettu viranomaisille.

Haastatteluissa ilmi tulleista rikoksista ei voida tehdä varmoja päätelmiä siitä, täyttä-
vätkö kyseiset teot ensinnäkin jonkin rikoksen tunnusmerkistön tai täyttääkö puolestaan rikok-
sista selvillä olleiden henkilöiden toiminta RL 15:10:n tunnusmerkistön. Ilman täydellistä in-
formaatiota teonhetkisistä olosuhteista ei voida täydellisesti ja oikeudenmukaisesti arvioida RL
15:10:n soveltumista haastatteluissa ilmi tulleisiin tapauksiin, mutta törkeistä rikoksista ilmoi-
tamista voidaan tarkastella yleisellä tasolla niiden edellä tehtyjen johtopäätösten valossa, joiden
mukaisesti rikoksista ei ylipäätään ole ilmoitettu viranomaisille.

6 Lopuksi

Edellä esitetyn tarkoituksena oli selvittää, kuinka ilmoitusvelvollisuus on toteutunut Jehovan
todistajien uskonnollisessa yhdyskunnassa. Tämän tutkimuksen aineiston perusteella rikoslain

15 luvun 10 §:n ja lastensuojelulain 5 luvun 25 §:n mukaiset ilmoitusvelvollisuudet ovat jääneet toteutumatta. Ilmoitusvelvollisuuksien toteutumatta jäämisestä kertoo niin salaisen kirjan säädökset, tutkimuksen haastattelut ja myös Jehovan todistajien johtohenkilöiden haastattelut medioissa. Tämän tutkielman aineiston perusteella sellaisia tekoja on tapahtunut, joista tietävällä henkilöllä on ollut ilmoitusvelvollisuus, mutta ilmoituksia ei ole tehty. Yhteisössä ilmi tulleet rikosepäilyt on käsitelty oikeuskomiteassa, joka ei instituutiona kykene korvaamaan oikeaa tuomioistuinjärjestelmää. Jehovan todistajien käytännöt sotivat maallisen oikeusjärjestelmän periaatteita vastaan, mikä puolestaan herättää huolen yhteisöön kuuluvien henkilöiden oikeuksien toteutumisesta. Jehovan todistajien käytännöistä erityisesti kahden todistajan sääntö on huoletuttava seksuaalirikosten uhrien oikeusturvan näkökulmasta, koska sen vuoksi moni tapaus jää väistämättä yhteisön käytäntöjen mukaisesti vaille vaadittavia todisteita, eikä siten johda jatko toimiin, kuten ilmoittamiseen viranomaisille.

Lapsen oikeuksien näkökulmasta on pohdittava ilmoitusvelvollisuuksia koskevan lainsäädännön riittävyyttä, koska sen olemassaolosta huolimatta ilmoitusvelvollisuus ei aina tosiasiallisesti toteudu, kuten tässä tutkimuksessa tuli ilmi. Lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuuden piiriä on kuitenkin jo laajennettu aiemmin⁸¹, joten huomio täytyy kiinnittää siihen, kuinka ilmoitusvelvolliset tahot toteuttavat niille lainsäädännössä asetetut velvollisuudet. Ilmoitusvelvollisuuden tosiasiallisen toteuttamisen tarkasteleminen on vaikeaa, kun ilmoitusvelvollisena on suljettu yhteisö, joka noudattaa omia sääntöjään. Kuitenkin Suomen perustuslain 2 luvun 22 §:ssä säädetään, että julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen ja tämä turvaamisvelvoite luonnollisesti ulottuu myös Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten turvaamiin oikeuksiin. Joitain toimenpiteitä tulisi siis tehdä, että voidaan mahdollistaa, toisiaan poissulkematta, perusoikeuksina uskonnonvapaus ja oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, joiden toteutumisesta on vastattava viime kädessä julkisen vallan. Turvaamisvelvoite on kuitenkin mahdotonta toteuttaa, jos ilmoitusvelvolliset tahot eivät itse sitoudu noudattamaan ilmoitusvelvollisuuttaan, koska velvollisuuden huolehtiminen mahdollistaa julkisen vallan puuttumisen sellaisiin tilanteisiin, joissa lapsen oikeuksien toteutuminen voi olla kyseenalaista.

Ilmoitusvelvollisuuden toteutumisen arvioiminen ei ole ongelmattonta siltäkään kannalta, ettei useinkaan ole täysin selvää, kehen ilmoitusvelvollisuus ja sitä kautta rangaistusuhka kohdistuu, taikka miten yksilö kykenee arvioimaan omaa velvollisuuttaan ilmoittamiseen kussakin tilanteessa. Ilmoitusvelvollisuuden tulkinnanvaraisuudesta huolimatta rikos- ja lastensuojelulain säännösten perimmäinen sanoma on silti selvä. Kaiken toiminnan lähtökohtana tulee

⁸¹ HE 252/2006 vp, s. 84.

olla perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja sen varmistamiseksi voidaan pitää täysin perusteltuna, että jokainen on tietyin edellytyksin velvollinen rangaistuksen uhalla toimimaan sen puolesta, että rikoksentekijän saattaminen oikeudelliseen vastuuseen on ylipäätään mahdollista.

LIITTEET

Liite 1: Jehovan todistajien vanhinten salaisen kirjan nimiösivu.

© 2010
 WATCH TOWER BIBLE AND TRACT SOCIETY OF PENNSYLVANIA
"Shepherd the Flock of God"—1 Peter 5:2
 Kaikki oikeudet pidätetään

© 2010
 WACHTTURM BIBEL- UND TRAKTAT-GESELLSCHAFT DER ZEUGEN JEHOVAS, E.V.
 Selters/Taunus
Paimentakaa Jumalan laumaa (1. Pietarin kirje 5:2)
 Alle Rechte vorbehalten

Julkaisija
 JEHOVAN TODISTAJAT USKONNOLLINEN YHDYSKUNTA

Vuoden 2010 painos

Tätä julkaisua ei ole tarkoitettu myytäväksi.
 Se on valmistettu edistämään maailmanlaajuisia raamatullista opetustyötä,
 jota tuetaan vapaaehtoisin lahjoituksin.

Ellei toisin mainita, raamatunlainausten lähteenä on
Pyhä Raamattu - Uuden maailman käännös, viitelaitos.

"Shepherd the Flock of God"—1 Peter 5:2
 Finnish (ks10-FI)

Made in Germany
 Druck und Verlag: Wachturm-Gesellschaft, Selters/Taunus, 2010

Liite 2: Haaratoimistojen toimintaa koskevan kirjan kansilehti.

BRANCH ORGANIZATION January 2015

This material in *Branch Organization* should not be copied or duplicated except with the permission of the Branch Committee.

CONFIDENTIAL

© 2012 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania

Printed in U.S.A.

bo-E